

Remigiusz Ławniczak

Muzyka rozrywkowa w Bydgoszczy w latach siedemdziesiątych. Próba charakterystyki¹

słowa kluczowe: muzyka rozrywkowa, Bydgoszcz

Wprowadzenie

W latach 70. życie muzyczne w Polsce było równie bogate, co w poprzedniej dekadzie. Nadal powstawało wiele zespołów zakładanych zarówno przez amatorów, jak i zawodowców. Mimo że big-beat nie był już dominującą formą (samego terminu używano tylko do końca lat 60.²), w Biuletynie Informacyjnym Urzędu Miasta Bydgoszczy z 1975 roku czytamy: *wprowadzenie do muzyki nowych instrumentów elektrycznych i fala muzyki beatowej – spowodowały gwałtowny rozwój muzycznych zespołów gitarowych, które mimo przepowiadanego im rychłego zmierzchu trwają nadal i dominują już ponad lat dziesięć w amatorskim ruchu muzycznym*³.

Wraz z przelosem lat 60. i 70. zespoły orientowały się z jednej strony na cięższe brzmienia, dla których inspiracją były dokonania takich grup, jak Led Zeppelin i Black Sabbath, a z drugiej strony powstawały zespoły pozostające pod wpływem muzyki psychodelicznej czy rocka progresywnego (Pink Floyd, King Crimson, Genesis). W nadchodzących latach w Polsce największą popularnością cieszyły się zespoły, które zdominowały rynek muzyczny, głównie Budka Suflera

¹ Artykuł jest częścią pracy magisterskiej zatytułowanej *Życie muzyczne w Bydgoszczy w latach 1960-1989*, napisanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Andrzeja Klondera na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy w Instytucie Historii. Jest kontynuacją tekstu pt. *Muzyka rozrywkowa w Bydgoszczy w latach sześćdziesiątych. Próba charakterystyki*, który ukazał się w tomie 34 „Kroniki Bydgoskiej”.

² A. Stankiewicz, *Rock, Rock And Roll, Big Beat w Polsce, Encyklopedia muzyki*, pod red. A. Chodkowskiego, Warszawa 1995, s. 760.

³ Biuletyn Informacyjny Urzędu Miasta w Bydgoszczy, *Program rozwoju kultury miasta Bydgoszczy w latach 1976-1990*, wrzesień 1975, s. 16.

i SBB⁴. Pod koniec dekady doszło do kolejnego zwrotu spowodowanego eksplozją popularności muzyki punk, jednak w Polsce na dobre ruch ten zaczął się rozwijać dopiero w początkach lat 80. W końcu lat 70. w kraju od muzyków punkowych popularniejsi byli wykonawcy spod znaku „Muzyki Młodej Generacji”, którą reprezentowały zespoły różnorodnie stylistycznie, jak np. Krzak, Exodus, Kombi, SBB czy Perfect. „Muzyka Młodej Generacji” była pierwszą próbą wypromowania całej grupy wykonawców. Przy okazji lansowano hasła typu „polska młodzież gra muzykę nieustępującą zachodniej”.

Mimo zmian form muzycznych prezentowanych przez wykonawców, polityka nadal miała wpływ na rozwój artystów rozrywkowych. Podobnie jak było to wcześniej, w początkach lat 70. *telewizja i prasa miały przykazane nie lansować „nieodpowiednich wzorców”*⁵. W związku z tym wiele zespołów czy solistów kończyło działalność. Jednak pod koniec dekady okazało się, że rockowa odmiana muzyki przynosi ogromne zyski ze sprzedaży płyt i biletów na koncerty. To spowodowało, że negatywny stosunek władz do tego rodzaju muzyki znacznie osłabł⁶.

W Bydgoszczy w latach 70. władze miasta podjęły kolejne kroki w celu rozpowszechniania kultury. Mówiono o kulturze popularnej, użytkowej, czyli nie tylko o działalności Filharmonii Pomorskiej, ale też o kulturze, która miała być skierowana do szerokiej publiczności, w tym właśnie o muzyce rozrywkowej. W „Programie rozwoju kultury miasta Bydgoszczy” z 1975 roku w zakresie działalności artystycznej zapisano, iż *podstawowym celem działalności estradowej winno być dostarczanie społeczeństwu możliwie szerokiego i bogatego wyboru rozrywkowych imprez artystycznych*⁷. Natomiast w innym Biuletynie z tego samego roku czytamy, że Estrada Bydgoska powinna wprowadzić większą różnorodność do organizowanych imprez, ponieważ zdecydowanie przeważają imprezy muzyczne⁸. Projektowano programy, które miały służyć między innymi promocji tego typu działalności. Pojawiły się nowe sposoby angażowania się władz miasta czy innych podmiotów. Jedną z większych imprez w 1977 roku były odbywające się po raz pierwszy „Bydgoskie Impresje Muzyczne” – międzynarodowe spotkania muzykującej młodzieży szkolnej. Z kolei „Gazeta Pomorska” w 1974 roku organizowała festyn, na którym odbywały się koncerty zarówno w Filharmonii, jak

⁴ L. Gnoiński, J. Skaradziński, *Encyklopedia polskiego rocka*, Konin 1996, s. 16.

⁵ Ibidem, s. 15.

⁶ Ibidem, s. 16.

⁷ Biuletyn Informacyjny Urzędu Miasta w Bydgoszczy, *Program rozwoju kultury miasta Bydgoszczy w latach 1976-1990*, wrzesień 1975, s. 6.

⁸ Biuletyn Informacyjny Urzędu Miasta w Bydgoszczy, Wydział Kultury i Sztuki, II Bydgoski Sejmik Kultury – 1975, luty 1975, s. 7.

i Myślęcinku. Jerzy Wołoszczak wspomina, że po jednym z koncertów zespołu Przeznaczenie, którego był muzkiem, redakcja „Ilustrowanego Kuriera Polskiego” przekazała zespołowi nowe gitary.

Życie muzyczne wzmogło się również dzięki powstawaniu klubów studenckich i branżowych, w których zespoły miały możliwość prezentowania swojej twórczości. Alicja Weber, opisując pod względem muzycznym rok 1974, notuje: *wśród działań muzycznych w mieście Bydgoszczy i województwie na pograniczu ruchu amatorskiego i zawodowego (...) wymienić wypada „eksplozję” muzyki młodzieżowej i rozrywkowej, głównie typu jazzowego i innych jej odmian*⁹.

Działalność rozwijała Estrada Bydgoska, która zatrudniała coraz więcej sprawnych bydgoskich muzyków, dzięki czemu podnosił się poziom imprez muzycznych i zespołów występujących pod szyldem agencji.

Muzyka rockowa, podobnie jak bigbitowa, nie zjednywała sobie przychylności władz, toteż w prasie lokalnej nie poświęcano jej zbyt wiele miejsca. Największą atencją obdarzano muzyków związanych z Filharmonią Pomorską. Czesław Kościecha w artykule „Wymiana kulturalna województwa bydgoskiego z zagranicą” wymienia, że z sukcesami koncertowały na zachodzie zespoły Filharmonii, Opery i Operetki. Dodatkowo kulturę bydgoską reprezentował na wyjazdach zagranicznych Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Bydgoskiej¹⁰. W tym kontekście nie wymieniono zespołów bigbitowych czy rockowych.

Jazz

W latach 70. najważniejszym wydarzeniem związanym z rozwojem muzyki jazzowej w Bydgoszczy było utworzenie Północnego Oddziału Polskiego Stowarzyszenia Jazzowego (PSJ), którego centrala mieściła się w Warszawie. Dzięki tej instytucji w Bydgoszczy działało przedsiębiorstwo, którego celem programowym było organizowanie życia jazzowego w mieście. Promowano lokalnych twórców oraz przygotowywano trasy koncertowe znanych krajowych wykonawców tego gatunku. Organizacją koncertów jazzowych w Bydgoszczy zajmował się również klub „Revival” utworzony na przełomie lat 60. i 70. przez studenta Wyższej Szkoły Inżynierskiej Romana Roguszcza, który później przyczynił się do powstania bydgoskiego oddziału PSJ.

W latach 70. odnotowuje się mniejszą aktywność bydgoskich zespołów jazzowych. Niektórzy instrumentalisci uprawiający ten rodzaj muzyki angażowali się w projekty rozrywkowe, udzielając się w zespołach grających w lokalach

⁹ A. Weber, *Muzyka 1974*, „Rocznik Kulturalny Kujaw i Pomorza 1975-1976”, Bydgoszcz 1977, t. 9, s. 219-220.

¹⁰ C. Kościecha, *Wymiana kulturalna województwa bydgoskiego z zagranicą*, „Rocznik Kulturalny Kujaw i Pomorza 1971-1973”, Bydgoszcz 1973, t. 7, s. 177.

gastronomicznych. Duża grupa muzyków jazzowych grała w orkiestrze utworzonej przez Bogdana Ciesielskiego. Zespół ten powstał na początku lat 70. przy Rozgłośni Bydgoskiej Polskiego Radia i istniał do 1979 roku¹¹. Jego specjalnością było nagrywanie instrumentalnych wersji polskich przebojów muzyki rozrywkowej. Orkiestra w tym czasie koncertowała również z wieloma ówczesnymi gwiazdami polskiej piosenki, np. z Violetą Villas czy Edwardem Hulewiczem. Obok Ciesielskiego w zespole najdłużej grali Zbigniew Kaute, Mirosław Żyta i Andrzej Kujawa. Dodać należy, że orkiestra dokonała nagrań ponad czterystu utworów i była jedną z niewielu tego typu w Polsce¹².

Spośród bydgoskich jazzmanów wymienić należy trębacza Andrzeja Przybielskiego, o którym Tomasz Stańko powiedział: *z wojskowych najbardziej cenię majora Andrzeja Przybielskiego, a z króli (sic!) – Władysława Jagiellę*. Przybielski grał w bydgoskim zespole Traditional Jazz Group z Ciesielskim i Jackiem Bednarkiem, a w latach 70. współpracował m.in. z Czesławem Niemenem.

Dużą popularnością cieszył się jazz wśród studentów. W klubach studenckich odbywały się często koncerty jazzowych artystów z całej Polski. Jednak niewiele było zespołów jazzowych utworzonych przez studentów bydgoskich uczelni. Najbardziej znaną grupą tego typu był Bean Jazz, działający przy klubie „Beanus-70”.

Oddział Północny Polskiego Stowarzyszenia Jazzowego

Na początku lat 70. w Bydgoszczy przy Kujawsko-Pomorskim Towarzystwie Kulturalnym powstaje Stowarzyszenie Muzyki Jazzowej powołane przez Romana Roguszcza. Jednak – według relacji Ryszarda Jasińskiego, wieloletniego prezesa Północnego Oddziału Polskiego Stowarzyszenia Jazzowego – po interwencji warszawskiej centrali i przejściu serii egzaminów weryfikacyjnych w 1973 roku utworzony zostaje Północny Oddział PSJ^{13*}. Stowarzyszenie było, podobnie jak Estrada Bydgoska, samofinansującym się przedsiębiorstwem, które nie otrzymywało dotacji. W późniejszych latach za pośrednictwem Ryszarda Jasińskiego utworzono oddziały m.in. w Gdańsku, Pile, Koszalinie i Toruniu. Podobnie jak w przypadku Estrady, PSJ podpisywał umowy z wykonawcami na

¹¹ „Bydgoski Informator Kulturalny”, 1997, nr 12, s. 65.

¹² Ibidem.

¹³ * Maciej Dyakowski w książce *Bydgoska Muzyka Rozrywkowa, Pamiętnik Macieja Dyakowskiego* (Bydgoszcz 2005) oraz w artykule *Cały ten jazz* („Gazeta Pomorska”, 2002, nr 93, s. 29) datuje powstanie Północnego Oddziału Polskiego Stowarzyszenia Jazzowego na rok 1980. Natomiast Alicja Weber w sprawozdaniu *Muzyka 1974* („Rocznik Kulturalny Kujaw i Pomorza 1975-1976”, Bydgoszcz 1977, t. 9, s. 220) podaje rok 1973 jako datę powstania Północnego Oddziału PSJ, czyli podobnie jak R. Jasiński.

zrealizowanie odpowiedniej liczby koncertów. Istniała również możliwość odsprzedania programu artystycznego innemu przedsiębiorstwu. Przy współpracy z zagranicznymi artystami pośredniczyła Polska Agencja Artystyczna PAGART. Na zasadzie stałych umów, na przestrzeni lat, z Oddziałem Północnym Polskiego Stowarzyszenia Jazzowego współpracowali między innymi: 2+1, Budka Suflera, Perfect, Kasa Chorych, Marek i Wacek, Andrzej Rosiewicz, Irena Jarocka, Czesław Niemen, Republika, SBB, Wojciech Karolak czy Stanisław Sojka, który związany był z PSJ od początku kariery.

Pierwszy koncert jazzowy zorganizowany przez bydgoski oddział PSJ odbył się już w grudniu 1973 roku¹⁴. W roku 1974 odbyły się koncerty obejmujące imprezy masowe, organizowane w Amfiteatrze Zawiszy i halach sportowych, koncerty w salach widowiskowych, klubach przyzakładowych i świetlicach¹⁵.

Stowarzyszenie podpisywało umowy również z wykonawcami niejazzowymi i organizowało trasy koncertowe zespołom prezentującym bardzo różne formy muzyczne. Według prezesa bydgoskiego oddziału PSJ założeniem było zarabianie na występach artystów rozrywkowych, by następnie inwestować zdobyte środki w muzykę jazzową.

Ryszard Jasiński opisuje, że wiele problemów w prowadzeniu przedsiębiorstwa stwarzało Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki z drugiej połowy lat 60. dotyczące stawek placowych. Przy organizowaniu koncertów stawki dla wykonawców były z góry ustalone, bez względu na liczbę sprzedanych biletów. To powodowało, że czasami zarówno PSJ, jak i Estrada, ponosiły koszty organizacji koncertów. Bydgoskie PSJ nie posiadało własnego lokalu, w którym mogliby występować artyści. Stąd zmuszone było wynajmować sale, najczęściej Filharmonii i Amfiteatru Zawiszy.

Stowarzyszenie podejmowało również działania w celu promowania muzyki jazzowej. Jedną z form promocji była „Mała Akademia Jazzu”. Był to program edukacyjny, w którym znani jazzmani prowadzili zajęcia z klasami szkolnymi. Współpracowano również z ośrodkami czy instytucjami organizującymi festiwale bądź koncerty w Bydgoszczy. PSJ brało udział w tworzeniu programu dużego wydarzenia rozrywkowego pod nazwą „Dni Bydgoszczy”, na potrzeby których organizowało występy artystów. Jedną z ważniejszych imprez organizowanych przez PSJ była „Pomorska Jesień Jazzowa” – objazdowy festiwal działający od 1975 roku. Dwa pierwsze finały odbyły się w Toruniu, kolejne już w Filharmonii Pomorskiej w Bydgoszczy. „Pomorska Jesień Jazzowa” podzielona była na

¹⁴ A. Weber, *Muzyka 1974*, „Rocznik Kulturalny Kujaw i Pomorza 1975-1976”, Bydgoszcz 1977, t. 9, s. 220.

¹⁵ Ibidem.

dwie części: pierwszą – konkursową i drugą, w której przewidziane były występy gwiazd. Laureatami festiwalu byli między innymi Jarosław Śmietana, zespół Walk Away, Stanisław Sojka czy Grażyna Auguścik.

Działalność Estrady Bydgoskiej

W latach 70. Estrada była sprawnie funkcjonującym przedsiębiorstwem. Ze względu na dużą ilość imprez przeznaczonych dla mieszkańców miasta jej działalność objęto programem rozwoju kultury w Bydgoszczy tworzonym przez Urząd Miasta. Jednak w 1974 roku w dalszym ciągu agencja nie posiadała odpowiednich warunków lokalowych. Koncerty nadal odbywały się w salach wynajmowanych od bydgoskich placówek kulturalnych.

W programie działalności Estrady Bydgoskiej na 1974 rok przyjmuje się organizację około pięciuset imprez dla mieszkańców. W związku ze wzrostem zapotrzebowania na rozrywkę postulowano zwiększenie ilości imprez *rozrywkowo-muzycznych, realizowanych przez zespoły i solistów krajowych i zagranicznych*¹⁶. Z zespołów krajowych przewidziano występy m.in. Niebiesko-Czarnych, Tropicale Thaiti-Granda Banda i Hagaw. Przy Estradzie powstał zespół Awans, w którym grało wielu bydgoskich muzyków, m.in. Zbigniew Kaute czy Beata Lewińska, a prowadzony był przez Stanisława Fijałkowskiego. Z agencją związany był również były muzyk bigbitowych Kosmonautów i Temperamentów Andrzej Szeliga oraz szereg innych artystów, jak np. Jan Drzewiecki, Włodzimierz Szymański, Ryszard Gromek, Ryszard Wrzeszcz, Zbigniew Kurtycz, Barbara Dunin, Katarzyna Sobczyk i Jacek Lech¹⁷. W podsumowaniu roku 1974 wymienia się cztery zawodowe zespoły działające przy Estradzie: Ireny Jarockiej, Jacka Lecha, Steni Kozłowskiej i grupę Krist Romano¹⁸. W tym samym dokumencie stwierdzono, że powinno się starannie dobierać wykonawców, ponieważ większość przedstawionych programów była zbyt niskiej wartości¹⁹. Ponadto zarzuca się organizowanym imprezom małą różnorodność, gdyż zdecydowanie przeważają muzyczne²⁰. Wydarzeniami, które w omawianym okresie zrealizowała Estrada były m.in. „Wiosna Estradowa 74” czy dwuetapowa „Zgaduj-zgadula”.

Estrada w latach 70. sprowadzała na koncerty do Bydgoszczy wykonawców, którzy prezentowali bardzo różne formy muzyczne, od jazzu do piosenki kabaretowej.

¹⁶ Biuletyn Informacyjny Urząd Miasta w Bydgoszczy, *Program działalności kulturalnej w Bydgoszczy na rok 1974*, s. 5.

¹⁷ Maciej Dyakowski, *Bydgoska muzyka rozrywkowa, Pamiętnik Macieja Dyakowskiego*, Bydgoszcz 2005, s. 25.

¹⁸ Biuletyn Informacyjny Urząd Miasta w Bydgoszczy, Wydział Sztuki i Kultury, II Bydgoski Sejmik Kultury, 1975, s. 18.

¹⁹ Ibidem, s. 6.

²⁰ Ibidem, s. 7.

„Dni Bydgoszczy”

Jedną z form zaangażowania się władz miejskich, dzięki której miały możliwość zaprezentować się bydgoskie zespoły, były współorganizowane przez Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Miasta wraz z Towarzystwem Miłośników Miasta Bydgoszczy (TMMB) „Dni Bydgoszczy”. Towarzystwo podejmowało różne działania bezpośrednio lub pośrednio związane z muzyką. Promowało zasłużone osoby i młode, bydgoskie talenty oraz podjęło się organizacji „Dni”²¹. Impreza była organizowana od 1973 roku z inicjatywy TMMB i odbywała się raz do roku aż do lat 90. Czas trwania obchodów oscylował na przestrzeni lat w wokół siedmiu dni. Głównym założeniem było, by w programie znalazły się duże, plenerowe imprezy skierowane do jak największej liczby odbiorców²². Większość koncertów odbywała się w parku Ludowym, część w Myślęcinku, w hali Astorii i w Amfiteatrze Zawiszy. Z tej okazji odbywały się również przedstawienia teatralne, wystawy obrazów, odczyty, konkursy dla dzieci i dorosłych, pokazy filmów, spotkania z przedstawicielami różnych branży, z artystami i koncerty. W organizację „Dni Bydgoszczy” w różnym stopniu włączały się między innymi Polskie Stowarzyszenie Jazzowe, Estrada Bydgoska, przedsiębiorstwa z przyzakładowymi klubami, młodzieżowe domy kultury, placówki oświatowe, Osiedlowe Komitety Samorządu Mieszkańców (OKSM) i organizacje studenckie. Najczęściej TMMB listownie zwracało się do różnego rodzaju instytucji, placówek czy przedsiębiorstw z zapytaniem o uczestnictwo lub wspomoczenie organizacji. Przedsiębiorstwa rzadko odmawiały, przekazywały więc do dyspozycji organizatorów kwotę przeznaczoną na nagrody w konkursach, które miały się odbyć. Najczęściej jednak wspomniani adresaci włączali się w akcję poprzez oddelegowanie „swoich” zespołów do udziału w programie przewidzianym przez TMMB. Program artystyczny z udziałem muzyków oparty był głównie właśnie na tych zespołach, dodatkowo zapraszano jednego czy dwóch znanych wykonawców, by podnieść rangę imprezy.

Pod względem muzycznym „Dni Bydgoszczy” nie były imprezą utrzymującą równy poziom. Bywały lata, gdy liczba koncertów lub imprez muzycznych była duża, zdarzało się jednak, że scena muzyczna była reprezentowana przez niewielu wykonawców. Wpływały na to różne czynniki zewnętrzne, jak chociażby pogoda, która uniemożliwiała przeprowadzanie koncertów na wolnym powietrzu, lub sytuacja polityczna w kraju, jak miało to miejsce w roku 1981, *gdzie ze względu*

²¹ Anna Szarapka, *Działalność muzyczna Towarzystwa Miłośników Miasta Bydgoszczy*, [w:] *Muzyka w instytucjach i stowarzyszeniach na Pomorzu i Kujawach*, red. Barbara Mielczarek-Krzyżanowskiej, Bydgoszcz 2004, s. 228.

²² Coroczne sprawozdanie Anna Jarościńska-Wilk z przebiegu „Dni Bydgoszczy”, Archiwum TMMB.

na trudną sytuację społeczno-gospodarczą w kraju – „Dni Bydgoszczy” skromniejsze i maksymalnie skrócone²³.

Dla muzyków amatorów doskonałą formą prezentacji były przeglądy odbywające się w ramach „Dni”. W 1975 roku w Parku Ludowym przewidziany był Przegląd Młodzieżowych Zespołów Amatorskich z klubów i domów kultury działających na terenie miasta, który ostatecznie odbył się w postaci Przeglądu Amatorskich Zespołów Artystycznych z Bydgoszczy i regionu²⁴. W tym samym czasie w hali Astorii odbywał się Ogólnopolski Półfinał Festiwalu Muzyki Młodzieżowej i impreza „Gwiazdy jazzu i ekranu”²⁵. W 1977 roku również amatorzy mieli szerokie pole do popisu. Zgodnie z projektem programu na Starym Rynku w Bydgoszczy miał się odbyć Dzień Amatorskiego Ruchu Artystycznego i koncert z udziałem amatorskich zespołów artystycznych z zakładów Miejskiej Poradni Instrukcyjno-Metodycznej (MPIM), Fabryki Obrabiarek do Drewna FOD, Bydgoskiej Fabryki Narzędzi „Befana”, „Sklejki”²⁶. Planowana była również impreza artystyczna z udziałem zespołów amatorskich w klubie Zakładów Energetycznych „Energetyk”, koncert laureatów Wojewódzkiego Przeglądu Zakładowych Zespołów Instrumentalno-Wokalnych zorganizowany przez Wojewódzką Radę Związków Zawodowych (WRZZ) i występ zespołów instrumentalno-wokalnych zorganizowany przez ZHP²⁷.

„Dni Bydgoszczy” odbywały się nie tylko w centrum, zasięgiem obejmowały również odleglejsze punkty miasta. Tam były nadzorowane lub współorganizowane przez Spółdzielnie Mieszkaniowe z danego osiedla czy Osiedlowe Komitety Samorządu Mieszkańców. W archiwach TMMB dotyczących imprez z 1977 roku dowiadujemy się, że w Osiedlowym Komitecie Samorządu Mieszkańców nr 12 na Wyżynach wystąpił zakładowy zespół Bydgoskich Zakładów Przemysłu Gumowego „Stomil”²⁸. Natomiast Spółdzielnia Mieszkaniowa „Zjednoczeni” zorganizowała przegląd zespołów muzycznych szkół średnich w Bydgoszczy w oparciu o bazę DK „Agora” przy ul. Gajowej 43²⁹. We wstępnym programie obchodów na ten rok odnajdujemy również informacje o przewidzianych imprezach

²³ Archiwum TMMB, „Dni Bydgoszczy 81” – podsumowanie, oprac. Anna Wilk. Archiwum TMMB, Kalendarz Imprez obchodów „Dni Bydgoszczy-75”. Archiwum TMMB, Program obchodów „Dni Bydgoszczy-77”.

²⁴ Archiwum TMMB, Kalendarz Imprez obchodów „Dni Bydgoszczy-75”.

²⁵ Archiwum TMMB, Kalendarz Imprez obchodów „Dni Bydgoszczy-75”.

²⁶ Archiwum TMMB, Program obchodów „Dni Bydgoszczy-77”.

²⁷ Archiwum TMMB, Program obchodów „Dni Bydgoszczy-77”.

²⁸ Archiwum TMMB, Pismo Bydgoskich Zakładów Przemysłu Gumowego „Stomil” do TMMB z dnia 10.03.77.

²⁹ Archiwum TMMB, Pismo Spółdzielni Mieszkaniowej Lokatorsko-Własnościowej w Bydgoszczy do TMMB z 12.03.77.

rozrywkowych na osiedlu mieszkaniowym Kapuściska, w tym koncertów amatorskich zespołów muzycznych³⁰. Z inicjatywą współorganizowania „Dni” na Kapuściskach zgłosiła się Robotnicza Spółdzielnia Mieszkaniowa „Jedność”.

Czasami zespoły z jednego klubu przyzakładowego miały własny recital na festiwalu, co może świadczyć o dużej ilości zespołów działających przy danym zakładzie. To powodowało, że wydzielano im osobny blok programowy. Własny program podczas obchodów „Dni Bydgoszczy-77” miały zespoły ZDK „Chemi-k”, które występowały w bloku programowym wraz z zespołami studenckimi³¹. Przy okazji imprez w 1979 roku odbyła się impreza artystyczna w wykonaniu przyzakładowych zespołów ZNTK i klubu „Modus”³².

Sporadycznie do udziału w obchodach włączali się studenci, proponując występy własnych zespołów. W 1977 roku zaprezentowali imprezę plenerową na Al. 1 Maja przed Domem Handlowym „Rywał”, w której udział wziął zespół Bean Jazz oraz wokaliści i soliści klubu Beans-70³³. Natomiast w sprawozdaniu z przebiegu „Dni” w 1979 roku czytamy, że studenci nie brali udziału w tworzeniu programu obchodów³⁴.

Jak już wspomniano, w ramach imprezy organizowanej przez TMMB zapraszano na występy do Bydgoszczy popularne polskie zespoły. W 1975 roku z tej okazji w Amfiteatrze Zawiszy odbył się koncert Budki Suflera pod egidą PSJ. W ramach tych samych obchodów odbył się w hali Astorii również przy współudziale PSJ program „Gwiazdy jazzu i ekranu”.

Współpraca zespołów z klubami, domami kultury, szkołami

W latach 70., podobnie jak w poprzedniej dekadzie, utrzymywała się współpraca zespołów muzycznych i wokalnych z różnego rodzaju placówkami³⁵. Niektóre źródła podają nawet, że liczba zespołów wzrosła w porównaniu z latami 60. Spowodowane to było w pewnym stopniu tym, że prężniej zaczynało działać środowisko studenckie, które również tworzyło swoje kluby. Na II Bydgoskim Sejmiku Kultury w 1975 roku ustalono, że *dalszy rozwój tego ruchu uzależniony jest od zapewnienia mu właściwych, korzystnych, warunków pracy, bazy lokalowo-materialnej (...), i tak np. w placówkach, zbyt często pomieszczenia i ich*

³⁰ Archiwum TMMB, Załącznik do pisma Robotniczej Spółdzielni Mieszkaniowej „Jedność” do TMMB z dnia 3.05.77.

³¹ Archiwum TMMB, Program obchodów „Dni Bydgoszczy-77”.

³² Archiwum TMMB, sprawozdanie z przebiegu „Dni Bydgoszczy-79”.

³³ Archiwum TMMB, Pismo Wyższej Szkoły Pedagogicznej do TMMB z dnia 23.03.77.

³⁴ Sprawozdanie z przebiegu „Dni Bydgoszczy-79”.

³⁵ Biuletyn Informacyjny Urzędu Miasta w Bydgoszczy, *Program rozwoju kultury miasta Bydgoszczy w latach 1976-1990*, wrzesień 1975, s. 14.

wyposażenie są nieodpowiednie dla działalności poszczególnych zespołów³⁶. Problem ten widoczny jest wyraźnie w przypadku klubów studenckich.

Podobnie jak w poprzednich latach, współpracę nawiązywano z domami młodzieżowymi, klubami przyzakładowymi czy szkołami. W Biuletynie Informacyjnym UM w Bydgoszczy z 1975 roku, w rozdziale poświęconym amatorskiemu ruchowi artystycznemu w mieście, podano orientacyjnie liczbę trzydziestu ośmiu zespołów muzycznych i wokalnych, z wyłączeniem zespołów szkolnych³⁷. Na temat współpracy klubów z zespołami czytamy: *okrzepły (...) i z pewnością rozwiną się (...) formy państwowego społecznego mecenatu nad amatorską twórczością, sprawowanego poprzez sieć państwowych, spółdzielczych i zakładowych klubów oraz domów kultury uzupełnianych i wzbogacanych przez działalność towarzystw i stowarzyszeń twórczych*³⁸.

Dodać należy, że do placówek oświatowych zalicza się Młodzieżowe Domy Kultury, które organizacyjnie podlegały nadzorowi instytucji związanych z oświatą. Współpraca z tymi placówkami kulturalnymi odbywała się na podobnych zasadach jak w latach wcześniejszych, zespoły korzystały z zaplecza i w niektórych przypadkach ze sprzętu.

Jeśli chodzi o przyzakładowe kluby, dzięki przynależności zespołów do zakładów pracy, kierownictwo proponowało występy swoich artystów na imprezach organizowanych przez władze miasta. Najczęściej delegowano wykonawców do udziału w „Dniach Bydgoszczy”.

Szkoły

Szkoły podstawowe i średnie dawały możliwość funkcjonowania młodym zespołom. Zapewniały zaplecze, a i nierzadko możliwość grania przed publicznością. Ze Szkołą Podstawową nr 17 współpracował zespół Przeznaczenie, który miał możliwość korzystania z pomieszczeń placówki i włączał się w jej artystyczną działalność. Po zabawie sylwestrowej w 1969 zespół ponownie zaprezentował się na zakończeniu ósmych klas tejże szkoły w roku 1970. Organizowano dla zespołów działających przy szkołach konkursy i przeglądy muzyczne. Bywało, iż przeglądy muzyczne szkół połączone były z potańcówkami. W projekcie programu z okazji obchodów „Dni Bydgoszczy-77” przewidziany był przegląd szkolnych zespołów muzycznych. Nie sprecyzowano jednak, czy chodzi o młodzież szkół podstawowych czy średnich i jaką formę muzyczną prezentowały owe zespoły.

³⁶ Biuletyn Informacyjny Urzędu Miasta w Bydgoszczy, Wydział Kultury i Sztuki, II Bydgoski Sejmik Kultury – 1975, luty 1975, s. 19.

³⁷ Biuletyn Informacyjny Urzędu Miasta w Bydgoszczy, *Program rozwoju kultury miasta Bydgoszczy w latach 1976-1990*, wrzesień 1975, s. 16.

³⁸ Ibidem.

Ogólną tendencją w omawianym okresie było wspieranie przez władze amatorskiego ruchu artystycznego. Specjalny zespół do spraw kultury przygotował materiał, z którego wynikało, że wzrosła liczba amatorskich zespołów artystycznych. Według zebranych danych w 1972 roku w Bydgoszczy działało *około sześćdziesiąt placówek kulturalno-oświatowych będących w gestii rad zakładowych, spółdzielczości mieszkaniowej, zakładów pracy i innych*³⁹. Dodatkowo stwierdzono w dokumencie, że *istnieje szerokie zaplecze dla amatorskiego ruchu artystycznego i że w 1972 roku w bydgoskich szkołach działało ponad 190 zespołów, choć nie konkretyzuje się, jakie gatunki muzyczne prezentowały*⁴⁰. We wnioskach stwierdzono, że ruch ten posiada wady, a jedną z głównych słabości jest brak wymiany zespołów między placówkami.

Szkoły włączały się w organizowanie wydarzenia „Dni Bydgoszczy”. W 1977 roku SP 21 i SP 56 oraz Zespół Szkół Drzewnych i Medycznych wraz z m.in. Osiedlowym Komitetem Samorządu Mieszkańców nr 13 stworzyły program z tej okazji. I tak Zakład Opiekuńczy „Formet” deklaruje udział zespołu muzycznego w imprezie osiedlowej na terenie SP nr 56⁴¹.

O bydgoskich zespołach z okazji udziału w konkursowych imprezach na terenie Polski odnajdujemy jedną informację. W kwietniu 1978 roku w Toruniu na II Ogólnopolskim Młodzieżowym Festiwalu Piosenki wystąpił zespół Imo Pectore z VI Liceum Ogólnokształcącego w Bydgoszczy. Zakończył udział w festiwalu z wyróżnieniem jury⁴².

Do placówek kulturalno-oświatowych, które prowadziły działalność wspierającą ruch muzyczny, należały Młodzieżowe Domy Kultury. Do poszczególnych MDK-ów przypisane były zespoły, podobnie jak w przypadku zakładów pracy. Zespoły miały możliwość odbywania występów w pomieszczeniach klubu, a także reprezentowały klub na występach poza nim. Dużą szansą były występy na „Dniach Bydgoszczy”, z czego korzystały „emdeki”, jak chociażby MDK nr 1, który na tej imprezie proponował występy swoich zespołów artystycznych, w tym muzycznego⁴³.

Kluby przyzakładowe i branżowe

Już na przełomie lat 60. i 70. można zauważyć próby tworzenia nowych placówek kulturalnych, branżowych klubów zawodowych czy klubów studenckich.

³⁹ Z. Jędrzyński, *Problemy kultury w Bydgoszczy w latach 1971-1972 (wyniki prac zespołu do spraw kultury przy KM PZPR)*, „Kronika Bydgoska 1971-1973”, 1980, t. 5, s. 13.

⁴⁰ Ibidem, s. 16.

⁴¹ Archiwum TMMB, Program Osiedlowego Komitetu Samorządu Mieszkańców nr 13 w Bydgoszczy załączony do pisma do TMMB z dnia 31.01.77.

⁴² J. Tom, *Start do kariery*, „Fakty”, 1978, nr 17, s. 9.

⁴³ Archiwum TMMB, Pismo Młodzieżowego Domu Kultury nr 1 do TMMB z dnia 4.03.77.

Powstawały one na terenie całego miasta, również na osiedlach oddalonych od centrum, np. w latach 1971-1972 powstały kluby „Centrum” przy ul. Moczyńskiego 3 i „Odnowa” przy ul. Planu 6-letniego na Kapuściskach⁴⁴.

W Biuletynie UM z lutego 1975 roku podano, iż w 1974 działało ponad pięćdziesiąt placówek kulturalno-oświatowych podległych zakładom pracy, spółdzielniom mieszkaniowym, które charakteryzowały się różnym stopniem organizacji, np. domy kultury, kluby, świetlice⁴⁵. Natomiast w Biuletynie z września 1975 roku w rozdziale „Domy kultury, kluby” znajdują się informacje, że na terenie Bydgoszczy działało ówczesznie czterdzieści placówek kulturalno-oświatowych (z wyłączeniem świetlic), z czego dwanaście placówek podlegało zakładom pracy, dwanaście spółdzielczości mieszkaniowej oraz dwadzieścia sześć związkom zawodowym, radom zakładowym, stowarzyszeniom, i organizacjom społecznym⁴⁶. Jednak tylko 60% z nich dzięki posiadanej bazie materialnej i wyposażeniu gwarantowało prawidłową działalność.

W placówkach tego typu uwagę głównie przykładano do rozwoju ruchu amatorskiego. Według Zefiryna Jędrzyńskiego na początku lat 70. *najpoważniejszą kwotę z funduszy na kulturę przeznaczają się w zakładach pracy na prowadzenie zespołów amatorskich (...) oraz na imprezy artystyczne i rozrywkowe*⁴⁷. Dla przykładu „Belma” przeznaczala na zespoły 28 800 zł i 19 000 zł na rozrywkę, a „Chemik” 41 200 zł na zespoły, a na różnego rodzaju imprezy 69 200 zł⁴⁸.

Zespoły działały przy wielu zakładach pracy w Bydgoszczy. „Belma” posiadała dwa zespoły muzyczne i wokalne, „Chemik” jeden zespół muzyczno-wokalny⁴⁹. Przy Zakładowym Domu Kultury ZTNK działał zespół wokально-instrumentalny Tluk-Band, którego uczestnictwo zgłoszono do obchodów „Dni Bydgoszczy”⁵⁰. Zakłady Sklejek i Chemicznego Przerobu Drewna również posiadały zespół muzyczny oddelegowany na imprezę rozrywkową z tej samej okazji⁵¹.

⁴⁴ Z. Jędrzyński, *Problemy kultury w Bydgoszczy w latach 1971-1972 (wyniki prac zespołu do spraw kultury przy KMPZPR)*, „Kronika Bydgoska 1971-1973”, 1980, t. 5, s. 9.

⁴⁵ Biuletyn Informacyjny Urzędu Miasta w Bydgoszczy, Wydział Kultury i Sztuki, II Bydgoski Sejmik Kultury – 1975, luty 1975, s. 16.

⁴⁶ Biuletyn Informacyjny Urzędu Miasta w Bydgoszczy, *Program rozwoju kultury miasta Bydgoszczy w latach 1976-1990*, wrzesień 1975, s. 13.

⁴⁷ Z. Jędrzyński, *Problemy kultury w Bydgoszczy w latach 1971-1972 (wyniki prac zespołu do spraw kultury przy KMPZPR)*, „Kronika Bydgoska 1971-1973”, 1980, t. 5, s. 15.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ Archiwum TMMB, Pismo Przedsiębiorstwa Państwowego Zakładów Napraw Taboru Kolejowego w Bydgoszczy do TMMB z dnia 31.01.77.

⁵¹ Archiwum TMMB, Pismo Zakładów Sklejek i Chemicznego Przerobu Drewna do TMMB z dnia 12.03.77.

Ponadto swoje zespoły miały Zakłady Teleelektroniczne „Telfa”⁵², Zakłady Przemysłu Gumowego „Stomil”⁵³, Fabryka Obrabiarek do Drewna⁵⁴, Zakłady Odzieżowe „Modus”⁵⁵, Zakłady „Kobra”⁵⁶, Bydgoska Fabryka Narzędzi „Befana” i fabryka form „Formet”. O dużej ilości zespołów muzycznych mogą świadczyć m.in. liczne festiwale czy przeglądy przeznaczone dla grup, które działały przy zakładach pracy. Organizowano np. Wojewódzkie Przeglądy Zakładowych Zespołów Instrumentalno-Wokalnych pod patronatem Wojewódzkiej Rady Związków Zawodowych lub Przegląd Młodzieżowych Zespołów Amatorskich z klubów i domów kultury działających w Bydgoszczy.

Konkursy te w dużym stopniu organizowane były przez przyzakładowe kluby. W 1974 roku w bydgoskim Zakładowym Domu Kultury „Belma” odbył się I Wojewódzki Przegląd Amatorskich Zespołów Artystycznych, który podzielony był na dwie kategorie: zespoły słowno-muzyczne i kabaretowe oraz zespoły instrumentalno-wokalne⁵⁷. W drugiej kategorii oprócz zespołów z województwa wystartowały grupy z Bydgoszczy: Regiment z „Kobry”, Laboratorium Muzyczne „Familia” z Zakładów „Modus” oraz My Sobie z klubu „Kosmos”. Dzień później w kinoteatrze przy ul. Dwernickiego odbył się koncert laureatów Przeglądu. W tym samym roku klub „Modus” był współorganizatorem II Festiwalu Piosenki Amatorskiej Ziemi Bydgoskiej.

W Bydgoszczy powstawały również kluby branżowe. Na przykład już w roku 1968 grupa lekarzy postanowiła doprowadzić do otwarcia klubu przeznaczonego dla pracowników służby zdrowia. Klub ten powstał dopiero w roku 1973 pod nazwą „Medyk”. Jednak w działalności klubów branżowych było zdecydowanie mniej miejsca na występy zespołów amatorskich wykonujących muzykę rozrywkową. W placówkach tych głównie nastawiano się na możliwość odbywania spotkań na gruncie towarzyskim czy rozwijania zainteresowań w różnego rodzaju kółkach, nastawiano się także na rozrywkę „poważniejszą”, jak np. spotkania ze znanymi postaciami ze świata kultury. W źródłach odnajdujemy informacje związane z „Medykiem” najczęściej w kontekście koncertów akustycznych, zespołów z okolic „krainy łagodności” czy muzyki dawnej i ludowej. Choć w „Gazecie

⁵² Archiwum TMMB, Pismo Zakładów Teleelektronicznych „Telfa” w Bydgoszczy do TMMB z dnia 28.03.71.

⁵³ Archiwum TMMB, Pismo Bydgoskich Zakładów Przemysłu Gumowego „Stomil” do TMMB z dnia 10.03.77.

⁵⁴ Archiwum TMMB, Pismo Fabryki Obrabiarek do Drewna do TMMB z dnia 11.03.77.

⁵⁵ „Bydgoski Informator Kulturalny”, 1974, nr 2, s. 38.

⁵⁶ Ibidem.

⁵⁷ Ibidem.

Pomorskiej” czytamy, że w klubie *popiera się (...) zarówno to, co w rozrywce nowoczesne, jak i formy „retro”*⁵⁸.

Swój „Klub Nauczyciela” posiadali od końca lat 60. również pedagodzy. Tutaj podobnie jego funkcjonowanie było nastawione na innego typu rozrywki niż koncerty muzyki rockowej, np. spotkania z literatami czy sportowcami⁵⁹. W artykule w „Dzienniku Wieczornym” poświęconym działalności klubu znajduje się informacja o możliwości organizowania przez klub koncertów: *nie powinno zabraknąć również rozrywki, i że klub zamierza zapraszać popularnych piosenkarzy*⁶⁰. Nie sprecyzowano jednak, jaką formę muzyczną preferują gospodarze klubu i jacy wykonawcy będą zapraszani.

Życie muzyczne w latach 1970-1971 wspomina Zbigniew Kaute: *to były znakomite czasy i naprawdę sporo klubów w Bydgoszczy (...), pomimo wielkiej ilości klubów pękały w szwach*⁶¹. Gitarzysta wymienia klub przy Zakładach „Famor”, który wyróżniał się na tle pozostałych placówek oraz Dom Kultury przy bydgoskiej Fabryce Kabli mogący podczas koncertu pomieścić nawet kilkaset osób. Ponadto wymienienia klub Zakładów Energetycznych „Energetyk”, w którym było wiele inicjatyw muzycznych: *Były tam duże imprezy, bardzo ładna sala, z dobrą akustyką. Przychodzili muzycy z innych klubów i wspólne grania również często witały blady świt*⁶². W klubie „Energetyk” Kaute występował wraz z bydgoskim zespołem Rekonesans od połowy 1970 roku. Wspomina, że bardzo dobrą atmosferę klub zawdzięczał kierownikowi, który był otwarty na sugestie muzyków. Jednak po jego odejściu zespół nie miał takich dobrych warunków do rozwoju i po niedługim czasie działalności rozpadł się⁶³. Według Jerzego Wołoszczaka w klubie Zakładów Energetycznych w latach 1970-1972 odbywały się „mecze muzyczne” pomiędzy zespołami Rekonesans i Troudom, które cieszyły się ogromną popularnością. Rekonesans wykonywał m.in. utwory Jimiego Hendrixa, Erica Claptona czy Led Zeppelin, a Troudom porównywano do Black Sabbath.

Z kolei w Biuletynie Urzędu Miasta z 1975 roku, wyróżnia się, jako jedną z ciekawszych akcji zorganizowanych w Bydgoszczy przez placówki kulturalne, pojedynki muzyczno-estradowe zespołów Legato i Familia. Impreza odbywała się w pomieszczeniach klubu „Modus”⁶⁴.

⁵⁸ „Gazeta Pomorska”, 1988, nr 27, s. 4.

⁵⁹ „Dziennik Wieczorny”, 1979, nr 189, s. 4.

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ „Ilustrowany Kurier Polski”, 1996, nr 135, s. 12.

⁶² Ibidem.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ Biuletyn Informacyjny Urząd Miasta w Bydgoszczy, Wydział Sztuki i Kultury, II Bydgoski Sejmik Kultury, 1975, s. 18.

Udział studentów w życiu muzycznym

Studenci bydgoskich uczelni: Wyższej Szkoły Nauczycielskiej, później Wyższej Szkoły Pedagogicznej, i Wyższej Szkoły Inżynierskiej przekształconej w Akademię Techniczno-Rolniczą odegrali niepoślednią rolę w bydgoskim życiu muzycznym, począwszy od lat 70., co związane jest z rozwojem wymienionych uczelni. W „Dzienniku Wieczornym” z 1977 roku czytamy, że *według informacji Zarządu Wojewódzkiego Socjalistycznego Związku Studentów Polskich w Bydgoszczy, w czterech miejscowych uczelniach studiuje obecnie blisko 8 tys. osób*⁶⁵.

Uczestnictwo studentów w życiu muzycznym przejawiało się zaangażowaniem w imprezy organizowane przez władze municypalne, np. wspomniany już udział w obchodach „Dni Bydgoszczy-77”. Żacy zaproponowali wówczas imprezę plenerową przed Domem Handlowym „Rywal”, na której wystąpiły m.in. Bean Jazz oraz wokaliści i soliści klubu „Beanus-70”.

Inną formą wzbogacania bydgoskiego życia muzycznego przez studentów były „Juwenalia”, które odbywały się raz do roku. Z tej okazji organizowano w Bydgoszczy m.in. koncerty, głównie rockowych wykonawców z całej Polski. Była to też szansa do zaprezentowania się dla bydgoskich zespołów studenckich. Działy one przy klubach studenckich, w których miały możliwość odbywania prób i korzystania ze sprzętu. Do najpopularniejszych form muzycznych należały poezja śpiewana i piosenka studencka, ale istniały też zespoły rockowe i jazzowe. Do najaktywniejszych zespołów należały Spółka z Zaulka i Bean Jazz.

Bydgoskie zespoły brały udział w Gieldach Piosenki Studenckiej organizowanych w Bydgoszczy oraz w festiwalach ogólnopolskich, z których przywoziły nagrody. Jak to było w latach wcześniejszych, zdarzały się przypadki, iż muzycy z Bydgoszczy rozpoczynali współpracę z popularnymi, krajowymi wykonawcami. Właśnie dzięki studenckim przeglądom zaistniała Beata Lewińska, która śpiewała również w zespole Rekonesans. W 1971 roku zdobyła nagrodę na II Bydgoskiej Gieldzie Piosenki Studenckiej⁶⁶. Dobrze zaprezentowała się na Ogólnopolskiej Zimowej Gieldzie Studenckiej w 1971 w Opolu i Festiwalu Piosenki Studenckiej w Krakowie w 1972, została zauważona i zaproponowano jej współpracę z zespołem Alibabki. Z tym zespołem po raz pierwszy wystąpiła w 1973 roku⁶⁷.

W prasie często krytykowano bydgoskich studentów za to, że nie wykazują się zaangażowaniem w tworzeniu bydgoskiej kultury, a ich twórczość nierzadko budziła zastrzeżenia. Na przykład w „Pomorzu” w relacji z II Bydgoskiej Gieldy

⁶⁵ „Dziennik Wieczorny”, 1977, nr 258, s. 3.

⁶⁶ „Pomorze”, 1972, nr 2, s. 8.

⁶⁷ M. Dyakowski, op. cit., s. 98.

Piosenki Studenckiej z 1971 roku zatytułowanej *Dlaczego tak smutne piosenki?* czytamy: *nie wiem czym to tłumaczyć, ale wydaje mi się, że życie kulturalne braci studenckiej dzisiaj zatracą swoją świetność. Ci ludzie (...) są smutni, zrezygnowali, bez inicjatywy*⁶⁸.

Kluby studenckie

Działalność klubów studenckich opierała się niemal wyłącznie na pracy społecznej. W związku z niewielkimi dotacjami uczelnianymi same musiały zadbać o swoje utrzymanie. W większości przypadków miały fatalną bazę lokalową i sprzętową, co w znacznym stopniu ograniczało możliwości w zakresie organizowania koncertów zespołów muzycznych. Obok klubów, które zdołały się utrzymać, wiele było takich, które po krótkiej działalności z wielu powodów przestawały istnieć. W przypadku klubu „Za Miedzą” przy ul. Bernardyńskiej zdecydowały właśnie kiepskie warunki lokalowe, w związku z czym studenci sami zdecydowali zamknąć klub⁶⁹.

Jednak w klubach studenckich prowadzono bardzo energicznie działalność koncertową. Nie ograniczano się do organizowania występów wykonawców spoza środowiska, dużą rolę odgrywały zespoły działające przy klubach tworzonych przez studentów. Bywało, że zespoły nie utrzymywały dyscypliny, nie angażowały się w życie klubu i animatorzy musieli wpływać na muzyków. Tak sytuację w klubie „Aryl” opisuje Zdzisław Kańczukowski: *doskonale wiem, ile kosztuje bieganie wokół (...) grupy instrumentalnej, aby tylko chcieli coś zrobić*⁷⁰.

W 1979 roku w Bydgoszczy działało dziewięć klubów studenckich, w artykule w „Gazecie Pomorskiej” jako najważniejsze wymienia się: „Beanus” i „Atlas”, działające przy WSP, oraz „Hades”, „Zgniot”, „Spin”, „Loszek” i „Aryl” powstałe przy ATR⁷¹. W latach 60. w Bydgoszczy działał tylko jeden klub studencki – „U Alego”⁷². Z tej racji odegrał dużą rolę w propagowaniu muzyki w środowisku studenckim. Maciej Dyakowski, opisując działalność zespołu Troudom wspomina: *Troudom występował w ówczesnym popularnym klubie studenckim „U Alego”*⁷³. Zespół ten powstał w 1969 roku i na początku lat 70. cieszył się dużą popularnością wśród studentów, a swoje zaplecze miał właśnie „U Alego” przy Wyższej Szkole Inżynierskiej⁷⁴.

⁶⁸ J. Witkowska, *Dlaczego tak smutne piosenki?*, „Pomorze”, 1972, nr 2, s. 8.

⁶⁹ „Dziennik Wieczorny”, 1977, nr 87, s. 3.

⁷⁰ Ibidem.

⁷¹ „Gazeta Pomorska”, 1979, nr 259, s. 4.

⁷² „Ilustrowany Kurier Polski”, 1975, nr 237, s. 4.

⁷³ M. Dyakowski, op. cit., s. 7.

⁷⁴ Ibidem, s. 61.

Zbigniew Kaute bardzo dobrze wspomina klub „Aryl”: *miejszem, gdzie dużo się działo był klub studencki przy ul. Seminaryjnej. Odbywały się tam wspaniałe jam-session, zawsze było pełno ludzi*⁷⁵. W „Arylu”, posiadającym bardzo skromne warunki, stawiano głównie na wykonawców związanych z klubem. Wymienia się Marka Bieleckiego i Bogumiłę Belz oraz grupę instrumentalną Jacka Buśki⁷⁶. Organizowano występy również grupom wykonawców spoza klubu, jak w 1977 roku, gdy odbyła się prezentacja grup twórczych oraz występ laureatów VIII Bydgoskiej Giełdy Piosenki Studenckiej⁷⁷.

W „Dzienniku Wieczornym” z 1977 roku w artykule poświęconym studentom wymienia się dwa kluby studenckie w Bydgoszczy, które są godne uwagi: „Beanus-70” przy WSP i „Hades” przy ATR. Informuje się, że w „Hadesie” również działają grupy twórcze oraz że zapraszani są wykonawcy spoza klubu⁷⁸.

W 1979 roku przy ATR powstał największy w mieście (pod względem powierzchni), piąty z kolei klub studencki – „Zgniot”⁷⁹. W początkach działalności w programie znajdowały się jedynie studenckie dansingi, które odbywały się w piątki i soboty. Różniły się one od dyskotek tym, że grały na nich studenckie zespoły Tygiel i Kola-Band⁸⁰. Jednak „Gazeta Pomorska” podaje, że w 1979 roku ze wszystkich bydgoskich klubów tylko „Beanus” posiadał własne grupy twórcze⁸¹. Właśnie „Beanus” był najprężniej działającą placówką tego typu w Bydgoszczy. Klub powstał w październiku 1970 roku przy Wyższej Szkole Nauczycielskiej. W latach 1976-1977 otrzymał wyróżnienia w ogólnopolskim konkursie klubów studenckich, a w latach 1974-1977 grupy twórcze działające przy klubie otrzymywały nagrody i wyróżnienia w krajowych konkursach⁸². Na przykład w roku 1979 piosenkarka Barbara Kalinowska w Zielonej Górze zdobyła nagrodę „Złoty samowar”.

Podobnie jak w klubie „Zgniot”, w „Beanusie” od początku działalności jedną z podstaw programowych były występy zespołów i wokalistów⁸³. W klubie przez lata była bardzo duża rotacja, działało wielu piosenkarzy i zespołów. Istniał zespół Magic, który występował m.in. w Filharmonii Pomorskiej i Muszli Koncertowej⁸⁴. W 1974 roku przy klubie powstał, założony przez Józefa Eliasza,

⁷⁵ „Ilustrowany Kurier Polski”, 1996, nr 135, s. 12.

⁷⁶ „Dziennik Wieczorny”, 1977, nr 87, s. 3.

⁷⁷ Ibidem.

⁷⁸ „Dziennik Wieczorny”, 1977, nr 258, s. 3.

⁷⁹ „Gazeta Pomorska”, 1979, nr 17, s. 4.

⁸⁰ Ibidem.

⁸¹ „Gazeta Pomorska”, 1979, nr 259, s. 4.

⁸² Ibidem.

⁸³ „Ilustrowany Kurier Polski”, 1975, nr 237, s. 4.

⁸⁴ Ibidem.

jazzowy zespół Bean Jazz. Próby zespołu odbywały się w piwnicy pod biblioteką. Grupa występowała między innymi na Studenckim Festiwalu Jazzowym „Jazz nad Odrą” w roku 1978, na którym Eliasz zdobył wyróżnienie indywidualne. Innym zespołem jazzowym z „Beanusa” był Kwartet Kostyły powstały w 1979 roku. Działała również kapela Spółka z Zaulka, która z biegiem czasu zaczęła wykonywać głównie piosenki literackie i kabaretowe. Zespół występował także poza klubem, np. w ZSRR i Czechosłowacji, wygrywał konkursy, przeglądy i festiwale. Jedną z nagród był wyjazd do Turcji⁸⁵. Kolejnym zespołem współpracującym z klubem był grający muzykę rockową Tygiel. Powstał w 1977 roku przy ATR, ale od końca 1979 roku związał się z klubem WSP. W „Ilustrowanym Kurierze Polskim” znajduje się informacja, że w klubie działał ponadto studencki „Jazz Club”, utworzony przy współpracy z północnym oddziałem PSJ⁸⁶.

W „Gazecie Pomorskiej” z 1979 roku odnotowano, że w związku z rozwojem kultury studenckiej prowadzone były starania w celu utworzenia środowiskowego centrum kulturalnego. Znalazłyby się tam obok sali widowiskowej pomieszczenia, w których mogłyby działać zespoły dotychczas nieposiadające lokalu⁸⁷.

W klubach z okazji corocznych „Juwenaliów” organizowano wiele imprez, w ich program wchodziły występy zespołów muzycznych. W latach 70. odbywały się m.in. „Studenckie derby kulturalne ATR-WSP”, na których uczelnie prezentowały swój dorobek kulturalny⁸⁸. Placówki studenckie proponowały również imprezy mieszkańcom Bydgoszczy, jak w przypadku „Beanusa”, który z okazji piątej rocznicy działalności zorganizował koncert jazzowy oraz wielki koncert w Filharmonii Pomorskiej z udziałem zespołów i wokalistów studenckich oraz zaproszonych wykonawców, m.in. Jazz Carriers⁸⁹.

Koncerty bydgoskich zespołów

W latach 70., podobnie jak w poprzedniej dekadzie, istniał szereg możliwości zaprezentowania się szerszej publiczności. Wiązało się to z wciąż wzrastającym zapotrzebowaniem społeczeństwa na rozrywkę. Jak wynika z „Programu działalności kulturalnej na 1974 rok”⁹⁰, w dalszym ciągu organizowane były imprezy o charakterze konkursowym dla wykonawców. Oprócz tego kontynuowano organizację imprez z okazji np. świąt państwowych. Ruch amatorski w Bydgoszczy

⁸⁵ „Gazeta Pomorska”, 2003, nr 126, s. 22.

⁸⁶ „Ilustrowany Kurier Polski”, 1975, nr 237, s. 4.

⁸⁷ „Gazeta Pomorska”, 1979, nr 259, s. 4.

⁸⁸ Ibidem.

⁸⁹ „Ilustrowany Kurier Polski”, 1975, nr 237, s. 4.

⁹⁰ Biuletyn Informacyjny Urzędu Miasta w Bydgoszczy, *Program działalności kulturalnej w Bydgoszczy na 1974 rok*, s. 5.

nadal miał możliwości rozwoju, zgodnie z założeniami władz miejskich: *sprawą bezdyskusyjną jest, że ruch amatorski powinien istnieć i rozwijać się, szukać nowych i odpowiednich dla siebie form w zmieniającym się społeczeństwie. Stymulują ten rozwój różne akcje, przeglądy, konkursy, festiwale organizowane na skalę miejscową, regionalną lub ogólnokrajową*⁹¹. Z kolei w Biuletynie z roku następnego czytamy: *popierać należy rozwój imprez z udziałem amatorskich zespołów artystycznych (festiwale, przeglądy, konkursy)*⁹². Choć zaznacza się, że *nie można traktować tego ruchu jako zaplecza rozrywkowego, zastępującego działalność instytucji zawodowych*⁹³. W związku z tą tendencją np. w czerwcu 1974 roku zorganizowany został szerszy przegląd amatorskich zespołów instrumentalno-wokalnych⁹⁴. Bardzo duża ilość zespołów z przyzakładowych klubów czy domów kultury brała udział w „Dniach Bydgoszczy”. Ważne miejsce w bydgoskim życiu muzycznym w latach 70. zajmowały koncerty w przyzakładowych klubach oraz w klubach studenckich.

Dużym zainteresowaniem cieszyły się zorganizowane m.in. przez „Gazetę Pomorską” dwie letnie akcje „Bydgoszcz 71” i „Bydgoszcz 72”. W 1971 roku występy amatorskich zespołów w muszli koncertowej w ciągu trzech letnich miesięcy oglądało około 190 000 osób. Natomiast w roku 1972 liczbę widzów określa się na 130 000. W 1971 roku wystąpiło dziewięćdziesiąt jeden amatorskich zespołów, a w roku następnym dziewięćdziesiąt pięć, które łącznie liczyły 1800 osób⁹⁵. Była to impreza, na której z pewnością znalazło się miejsce dla zespołów młodzieżowych, jednak w prasie i literaturze nie wymienia się z nazwy żadnej tego typu grupy. Informowano jedynie, że wystąpiły m.in. zespoły grające muzykę ludową i orkiestry dęte⁹⁶.

PSJ organizował także imprezy muzyczne będące połączeniem dyskotek i konkursów razem z koncertem wykonawcy, jak np. „Disc-Balet-Show” i „Jazz-Ferie”⁹⁷.

Z bydgoskich zespołów cieszących się większą popularnością grupa Troudom odniosła pewien sukces, zdobywając „Złotą Łuczniczkę” na bydgoskim festiwalu.

⁹¹ Ibidem, s. 12.

⁹² Biuletyn Informacyjny Urzędu Miasta w Bydgoszczy, *Program rozwoju kultury miasta Bydgoszczy w latach 1976-1990*, Bydgoszczy, 1975, s. 17.

⁹³ Ibidem.

⁹⁴ Biuletyn Informacyjny Urząd Miasta w Bydgoszczy, Wydział Sztuki i Kultury, II Bydgoski Sejmik Kultury, 1975, s. 18.

⁹⁵ Z. Jędrzyński, *Problemy kultury w Bydgoszczy w latach 1971-1972 (wyniki prac zespołu do spraw kultury przy KMPZPR)*, „Kronika Bydgoska 1971-1973”, 1980, t. 5, s. 16.

⁹⁶ A. Weber, *Muzyka 1974*, „Rocznik Kulturalny Kujaw i Pomorza 1975-1976”, Bydgoszcz 1977, t. 9, s. 219.

⁹⁷ Ibidem, s. 220.

Natomiast na V Festiwalu Zespołów Muzyki Rozrywkowej w Częstochowie zajęła pierwsze miejsce. W Bydgoszczy Troudom koncertował między innymi w „Astorii” w 1971 roku wraz z krajowymi wykonawcami jazzowymi.

Koncerty krajowych i zagranicznych zespołów w Bydgoszczy

W omawianym okresie zespoły amatorskie korzystały z szerokiej możliwości występów. W Bydgoszczy z okazji VII Kongresu Związków Zawodowych w 1972 roku w Filharmonii odbył się koncert amatorskich zespołów związków zawodowych województwa bydgoskiego⁹⁸. Koncert pod hasłem „Ludziom dobrej roboty” zorganizowała Wojewódzka Komisja Związków Zawodowych. Zaprezentowały się najciekawsze i najlepsze zespoły (m.in. Labirynty z Inowrocławia), wykonujące muzykę różnorodną stylistycznie, z różnych branżowych klubów, jak np. zespoły chemików czy metalowców⁹⁹.

Dzięki aktywnej działalności Północnego Oddziału Polskiego Stowarzyszenia Jazzowego w 1974 roku w województwie bydgoskim i w samej Bydgoszczy wystąpiło dwudziestu jeden wykonawców. Koncertowali wykonawcy jazzowi, czy z pogranicza jazzu, np. Jazz Carrier, grupa organowa Krzysztofa Sadowskiego, Asocjacja Hagaw czy Ossian. Odbyły się również występy zespołów młodzieżowych: Niebiesko-Czarni, No To Co, Skaldowie, Czesław Niemen, Wawele czy SBB. Bydgoszcz odwiedzili także wykonawcy zagraniczni, trzy zespoły z Węgier: Omega, Scorpio, Szarlota Zalatnaja, oraz Puhdys z NRD.

Z jazzowych wykonawców w 1971 roku w Bydgoszczy gościł z recitalem pianista jazzowy Mieczysław Kosz, w klubie studenckim „U Alego”. Organizatorem koncertu był Bydgoski Klub Jazzowy „Revival”, który ponadto w tym samym roku zorganizował recital piosenkarki jazzowej Wandy Warszawskiej. W „Astorii” na wspólnym koncercie wystąpili Bemibek, big band „Sami swoi”, Ewa Sadowska oraz trio Witolda Burkera.

Według relacji Stefana Ławniczaka i Jerzego Wołoszczaka na początku lat 70. w Bydgoszczy koncertowali m.in. Krzysztof Klenczon z Trzema Koronami w „Astorii” oraz Breakout i Czesław Niemen na „Torbydzie” (1972 r.). Niemen ponownie wystąpił w 1975 roku, tym razem w Amfiteatrze „Zawiszy”. W połowie lat 70. koncertowali Andrzej i Eliza oraz 2+1 (oba koncerty odbyły się w kinoteatrze przy ul. Dwernickiego). Ponadto Estrada Bydgoska zorganizowała występy Czerwono-Czarnych i Bractwa Kurkowego.

Z zagranicznych zespołów w połowie lat 70. wystąpił holenderski zespół Dump, któremu towarzyszył prekursor polskiego hard rocka grupa Test. Wystąpił

⁹⁸ Ibidem, s. 219.

⁹⁹ Ibidem.

on również w roku 1974 w „Astorii” przed węgierskim zespołem Omega. W 1976 roku w „Astorii” zagrała bardzo popularna brytyjska grupa pop Smokie. Mniej więcej w tym samym czasie w Amfiteatrze „Zawiszy” wystąpił inny brytyjski zespół rockowy Slade. Według Jerzego Wołoszczaka podczas koncertu wokalista Noddy Holder został trafiony butelką w twarz, w związku z czym koncert został na jakiś czas przerwany. Dodatkowo Estrada sprowadziła brytyjską grupę The Mud.

W porównaniu z latami 60. w omawianym okresie zmniejszyła się liczba koncertów zespołów bigbitowych, co jest zrozumiałe ze względu na mniejszą popularność tego gatunku oraz zakończenie działalności kilku znaczących zespołów. Jeżeli chodzi o działalność obu agencji, przeważały koncerty artystów rozrywkowych, którzy bez względu na wiek słuchaczy trafiali do szerokiego kręgu odbiorców.

Dodać należy, że w latach 70. w prasie pojawiało się mało informacji dotyczących koncertów rockowych, a o koncertach amatorskich zespołów nie pojawiały się w zasadzie żadne wzmianki. W kalendarium „Bydgoskiego Informatora Kulturalnego” czy „Kroniki Bydgoskiej” w kontekście muzyki rozrywkowej pojawiały się informacje głównie o koncertach organizowanych przez agencje muzyczne PSJ i Estradę Bydgoską, np. Test. Być może sytuacja ta podyktowana była stosunkiem władz państwowych do muzyki rozrywkowej lub redaktorzy uznawali, że działalność koncertowa (amatorskich) zespołów rockowych nie wzbudza większego zainteresowania, z wyjątkiem młodych fanów tego rodzaju muzyki. Istnieje też możliwość, że media nie posiadały żadnych wiadomości na temat występów amatorskich zespołów w klubach czy domach kultury. Potwierdzeniem tego może być stwierdzenie Zefiryna Jędrzejskiego, że „Gazeta Pomorska”, „Ilustrowany Kurier Polski” i „Dziennik Bydgoski” zamieszczały komunikaty o wszystkich imprezach kulturalnych¹⁰⁰.

Inne zespoły

W latach 70. spora grupa bydgoskich muzyków występowała w zespołach grających w lokalach gastronomicznych czy rozrywkowych. Dużą popularnością, podobnie jak w latach poprzednich, cieszył się zespół przygrywający w „Savoyu”. Występowali tam muzycy różnych proveniencji, zarówno jazzowi, jak i grający rock. Według Macieja Dyakowskiego w bydgoskich lokalach rozrywkowych w omawianym okresie koncertowała czołówka miejskich muzyków, którzy

¹⁰⁰ Z. Jędrzyński, *Problemy kultury w Bydgoszczy w latach 1971-1972 (wyniki prac zespołu do spraw kultury przy KM PZPR)*, „Kronika Bydgoska 1971-1973”, 1980, t. 5, s. 13.

byli członkami Stowarzyszenia Muzyków Jazzowych¹⁰¹. Wspomina, że w lokalu „Słowianka” grał saksofonista Zygmunt Kuzioła, który również występował w zespole w „Savoyu”. Alicja Weber podaje, że Estrada Bydgoska w sezonie 1975/1976 i 1976/1977 objęła patronatem, prowadząc działalność rozrywkową, lokale gastronomiczne w Bydgoszczy i Toruniu. W lokalach tych rocznie zaprezentowano około dwóch tysięcy różnych programów estradowych¹⁰².

Bydgoskim zespołem estradowym był Dyki, założony w 1975 roku przez Macieja Dyakowskiego, w którym występowali m.in.: Joachim Perlik, Adam Wieczorek, Adam Żółkoś, Joanna Zagdańska, Marian Rytlewski, Włodzimierz Szymański – muzycy bydgoscy. Zespół koncertował głównie poza granicami kraju, m.in. w Szwajcarii, Austrii i Holandii, i grywał np. w luksusowych hotelach¹⁰³.

Z muzyków estradowych spoza Bydgoszczy w 1971 roku Estrada Bydgoska organizowała m.in. występy Jonasza Kofy, Barbary Krafftówny, Krzysztofa Panaka. W imprezie pod nazwą „Parada gwiazd” udział wzięli m.in. Anita Dymśzówna i Wiesław Michnikowski, a w kinoteatrze przy ul. Dwernickiego wystąpiła bardzo popularna w tym okresie Halina Kunicka. Również w Astorii w 1971 roku odbył się koncert gruzińskiego zespołu estradowego Iweria. W latach 1972-1973 przedsiębiorstwo zaprezentowało rewię „Wiosna estradowa”, która prezentowała najlepsze muzyczne zespoły i solistów Krajów Demokracji Ludowej, na której wystąpiła pośród przedstawicieli innych państw Helena Vondráčková. W 1974 roku wystąpiła Ewa Demarczyk oraz odbyła się impreza pt. „Echa festiwali”, na której wystąpili Stan Borys, Krystyna Prońko i zespół Komen-Band. W tym samym roku odbył się festyn zorganizowany przez „Gazetę Pomorską”, na który Estrada przygotowała dwudniowy koncert zespołów Wawele, Centrum i Jacka Lecha. W podsumowaniu sezonów 1975/1976 i 1976/1977 Alicja Weber stwierdza, że Estrada *zrealizowała w sumie podstawowe zadanie i cele swojej działalności, tj. nasycenie imprezami rozrywkowymi woj. bydgoskiego i innych (...) (toruńskie i włocławskie)*¹⁰⁴. Na program artystyczny składały się m.in. recitale polskich piosenkarzy: Ireny Jarockiej, Mieczysława Fogga, Ireny Santor, Steni Kozłowskiej, Urszuli Sipińskiej, Maryli Rodowicz i Andrzeja Dąbrowskiego. Z wykonawców grających muzykę rozrywkową wystąpili np. ponownie Jacek Lech, Happy End, Partita. Za pośrednictwem PAGART-u zorganizowano np. koncerty wykonawców z Czechosłowacji: Heleny Vondráčkovéj, Józefa Laufera i zespołu Metronom.

¹⁰¹M. Dyakowski, op. cit., s. 105.

¹⁰²A. Weber, *Muzyka 1975-1977*, „Rocznik Kulturalny Kujaw i Pomorza 1977-1978”, Bydgoszcz 1982, t. 10, s. 186.

¹⁰³M. Dyakowski, op. cit., s. 38.

¹⁰⁴A. Weber, *Muzyka 1975-1977*, „Rocznik Kulturalny Kujaw i Pomorza 1977-1978”, Bydgoszcz 1982, t. 10, s. 185.

Estrada Bydgoska przygotowywała w latach 70. objazdowe programy radiowe „Zgaduj-zgadula”. W 1974 odbyła się pod tytułem „200 Zgaduj-zgadula” i w ramach tej imprezy wystąpili Barbara Krafftówna, Andrzej Rosiewicz, Asocjacja Hagaw czy Tercet Egzotyczny.

PSJ zorganizował m.in. koncert Krystyny Prońko na „Torbydzie”, a pod koniec lat 70. w Bydgoszczy w klubie MPiK odbył się koncert laureata Międzynarodowego Konkursu Gitarowego w Paryżu, Vladimira Mikulki.

Koncerty organizowane były z okazji różnych uroczystości, np. państwowych. W 1970 roku z okazji Dnia Wojska Polskiego odbył się występ zespołu Czarne Berety.

An attempt to characterize entertainment music in Bydgoszcz in the 1970s.

keywords: entertainment music, Bydgoszcz

During the 1970s, the Bydgoszcz rock stage was greatly influenced by such bands as Led Zeppelin, Black Sabbath, and guitarist Jimmy Hendrix. Rock music was still very popular thus the negative attitude of the authorities to it weakened. Thanks to opening of new clubs, mainly student and company clubs in workplaces, young performers had an ability to give concerts. In company clubs, bands rehearsed and used professional equipment; student clubs had much worse equipment in this matter. Elementary and middle schools gave also opportunities for bands, which had taken advantage of their rooms and had taken part in artistic activities of the school. Musicians of varied provenance (rock, jazz) performed in bands playing in entertainment establishments and restaurants. In addition to Estrada Bydgoska, the Polish Jazz Association was established, which was a very active company organizing artistic programs for performers from all over Poland. The city was also an active participant of music events, organizing, among others, the festival “Days of Bydgoszcz.”

Unterhaltungsmusik in Bydgoszcz in den 70er Jahren. Ein Versuch der Charakteristik

Schlüsselwörter: Unterhaltungsmusik, Bydgoszcz

In den 70er Jahren des 20. Jh. hatten solche Kapellen wie Led Zeppelin, Black Sabbath und der Gitarrist Jimmy Hendrix einen großen Einfluss auf die Rockbühne in Bydgoszcz. Die Rockmusik erfreute sich ununterbrochen großen

Interesses, daher ließ eine negative Einstellung der Behörden dazu nach. Dank der Entstehung von neuen Klubs, vor allem von Studenten- und Branchenklubs bei Betrieben konnten junge Vortragende Konzerte geben. In Branchenklubs fanden Proben der Kapellen statt und sie nutzten dazu professionelle Einrichtungen, in dieser Hinsicht waren Studentenklubs deutlich schlimmer ausgestattet. Grund- und Oberschulen standen den Kapellen wohlwollend gegenüber, die Kapellen nutzten ihre Räumlichkeiten und machten die künstlerische Tätigkeit der Schule mit. Musiker verschiedener Provenienz (Rock, Jazz) traten in Kapellen auf, die in Vergnügungs- und Gastronomielokals spielten. Außer der schon aktiven Bühne von Bydgoszcz entsteht der Polnische Jazzverein, der ein dynamisches Unternehmen ist, das Kunstprogramme der Vortragenden aus ganz Polen realisiert. Die Stadt setzte sich für das Musikleben intensiv ein, u. a. durch die Organisierung des Festivals „Tage von Bydgoszcz“.